

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ „КЕЙС-СТАДІ” В РОЗВИТКУ УВИРАЗНЕННЯ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Юлія Руденко
Одеса

В статті висвітлюється питання доцільності застосування методу „кейс-стаді” у процесі розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів. Автором розглядається сутність традиційної та інтерактивної системи навчання у вищій школі. У статті аналізуються переваги та недоліки застосування метода „кейс-стаді” на сучасному етапі.

Ключові слова: кейс-стаді, модель навчання, конкретні учбові ситуації, вміння, навички, виразне читання, увиразнення мовлення, майбутні вихователі.

Постановка проблеми. На етапі стрімкого розвитку ринкової економіки та конкурентоспроможності в Україні роботодавець має бути впевнений у професійній компетентності молодого спеціаліста та його професійній усталеності. Формування молодого спеціаліста відбувається у вищому навчальному закладі. Процес формування базується на застосуванні методів, прийомів навчання, результативність яких є визначальною рівневою характеристикою майбутнього випускника. Традиційна методика навчання у вищому навчальному закладі передбачає спілкування викладача і студента, сутність якого зводиться до передачі знань студентам; контролю викладача за якістю та успішністю засвоєння знань. В дидактиці така модель отримала статус директивної. Під час директивної моделі результат навчання зводиться лише до передачі знань (викладач) та механічного засвоєння та відтворення (студент). Основними критеріями директивної моделі навчання виступають: точність, достовірність інформації, підсумковий контроль. Зауважимо, що науковцями експериментально доведено, що директивна модель навчання є недоцільною та застарілою. Отже, оптимальним є пошук нових методів, принципів та форм організації навчального процесу у вищій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні проблеми теорії професійної освіти висвітлено в низці психолого-педагогічних досліджень (С. Архангельський, С. Гончаренко, І. Зязюн, Н. Кічук, О. Пехота, О. Савченко, В. Сластьонін). Вченими розроблялись питання розвивального, особистісно-орієнтованого активного навчання у вищій школі (А. Вербицький, Т. Дмитренко, Т. Яценко та ін.); вивчались питання сутності та структури педагогічної діяльності (О. Абдіулїна, Е. Карпова, Н. Кічук, З. Курлянд та ін.). Питання застосування нетрадиційних методів навчання досліджувались як зарубіжними (В. Донхем Л. Рейнольд та ін.), так і вітчизняними (І. Гладкіх, В. Гордін, О. Коротеєва, Е. Міхайлова, Л. Струцька та ін.) вченими.

Метою даної публікації є висвітлення доцільності застосування інтерактивних технологій навчання у вищій школі, зокрема використання прикладних розробок в галузі професійно-мовленнєвої діяльності майбутніх вихователів на матеріалі застосування методу „кейс-стаді”.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХІ столітті завдяки використанню новітніх технологій (Інтернет, веб –сторінка, мультимедійні засоби (лазерний проектор, ноутбук) можливим та доступним є навчання з використанням інтерактивних методів навчання, а саме: презентація, мозковий штурм, кейс-стаді, метод критичного мислення, вікторина, педагогічна реклама, бліц –опитування тощо. Основні пріоритети інтерактивної моделі навчання передбачають: скорочену кількість лекцій, самостійну роботу студентів, модульний контроль за засвоєнням навчальної інформації. Система вищої освіти в Україні на сучасному етапі знаходиться на перетині питань використання традиційних технологій та інтерактивних методів та прийомів навчання. З одного боку, майже в кожному вузі студенти користуються новітніми технологіями. З іншого – ситуація ускладнюється нестачею ресурсів, необхідних для забезпечення повноцінного використання новітніх технологій. Так електронну адресу мають лише 5 відсотків з опитаних студентів, що значно ускладнює передачу навчальної інформації на електронних носіях, її зберігання та використання.

В процесі викладання циклу фахових дисциплін «Дошкільна лінгводидактика», «Культура мовлення та виразне читання», «Риторика та основи виразного читання»

виникають труднощі, що пов'язані з невмінням працювати за комп'ютером та в мережі Інтернет. Лише 56% з опитаних студентів володіють комп'ютером, 49% – володіють навичками працювати в мережі Інтернет. Переважна більшість студентів під час підготовки до практичних та семінарських занять з курсу «Культура мовлення та виразне читання» не усвідомлюють роль і місце використання новітніх технологій у процесі засвоєння знань з означеного курсу. Така безрадісна картина спостерігається, на жаль не тільки на педагогічних факультетах і не тільки з курсу «Культура мовлення та виразне читання». Дуже часто безініціативність студентів пов'язана з елементарною компетентнісною безграмотністю та небажанням щось змінювати у власному студентському житті. Питання формування у студентів навчальної самостійності є двобічною проблемою. З першого погляду необхідним є розвиток самостійності, пізнавальної активності, формування власного світовідчуття, з іншого – треба навчати застосовувати набуті знання під час самостійної практичної діяльності.

Виходячи з вимог часу до майбутніх педагогічних кадрів пред'являються такі вимоги: володіння соціальним інтелектом; креативне мислення; вміння приймати рішення в умовах відсутності інформації; комунікабельність; вміння оперувати професійною термінологією тощо.

Першочерговим завданням навчальної діяльності у вищій школі є формування системи вмінь і навичок у різних галузях та здійснення самоконтролю та самокорекції їх сформованості. Дослідниками виокремлюються загальні навчальні вміння (вміння складати план відповіді, працювати з першоджерелами) та спеціальні (для конкретних навчальних дисциплін). Отже, вміння, за вченими (А. Бобров, А. Усова), це можливість виконувати дії відповідно мети та умов, в яких людині доводиться тренуватися [9, 5]. За характером діяльності виокремлюють пізнавальні, практичні, організаційні, вміння самоконтролю та самооцінки [9, 6].

Вміння і навички, за З. Ю. Юлдашевим, це здібності, які можна розвивати і ефективно застосовувати на практиці [1, 9]. Вченими (Ш. Бобохужаєв, З. Юлдашев), виокремлюються такі типи навичок: 1. Технічні, що включають спеціальні чи професійні знання; 2. Навички людських відносин, які дозволяють людині працювати в колективі та мобілізувати зусилля на досягнення загальних цілей; 3. Концептуальні навички, що полягають в здібності оцінювати ситуацію [1, 9].

Пізнавальні вміння, за А. Бобровим, є першочерговими в навчальній діяльності, що полягають в умінні самостійно набувати знання. До основних пізнавальних вмінь вчені (А. Бобров, А. Усова) відносять: вміння працювати з навчальною літературою та першоджерелами, поглиблення знань на цій основі; вміння проводити дослідження та формулювати висновки на їх основі; вміння самостійно моделювати та будувати гіпотези; вміння самостійно проводити експеримент та на його основі отримувати нові знання; вміння пояснювати явища, факти на основі отриманих теоретичних знань. Сутність практичних умінь полягає у вмінні практичної реалізації набутих теоретичних знань у певній галузі.

До групи організаційних, вченими відносяться: вміння планувати свою роботу, правильно організувати місце під час занять тощо. Окремою групою, за А. Усовою, є оцінні вміння. До них дослідниця відносить: вміння здійснювати оцінку достовірності результатів експериментальної роботи; соціально-економічну та екологічну оцінку результатів тощо [9, 10].

Формування вмінь і навичок відбувається шляхом застосування єдиної методики з чітко визначеними етапами роботи, а саме: мета навчання, змістовий аспект, педагогічні умови, принципи, методи, форми роботи тощо. Формування умінь і навичок виразного читання і мовлення є процесом, що супроводжує розвиток виразності мовлення майбутніх вихователів. Одним із ефективних методів активізації студентів в процесі навчальної діяльності справедливо можна вважати метод «кейс-стадії» або метод учбових конкретних ситуацій, скорочено – (УКС).

Отже, насамперед з'ясуємо, що ж вкладається в сутність поняття «кейс-стаді». Вперше термін «кейс-стаді» було використано на початку ХХ століття. Як метод case-study було вперше застосовано в навчальному процесі Гарвардської школи бізнесу (Harvard Business School) у 1921 році. Саме в Гарварді було розроблено перші кейсові ситуації для навчання студентів бізнес-дисциплін.

З методичної точки зору кейс – це спеціально підготовлений учбовий матеріал, що

«містить структурований опис ситуацій, що запозичені з реальної практики» [2, 4]; «усебічний аналіз представленої ситуації професійно-педагогічної діяльності, що обговорюється під час відкритої дискусії і сприяє виробленню в майбутніх фахівців навичок прийняття рішень» (О. Куцевол) [5]; єдиний інформаційний комплекс, що дозволяє зрозуміти ситуацію (І. Гладкіх) [3]; «проблемно-ситуативний аналіз, заснований на навчанні шляхом розгляду конкретних ситуацій, що сприяє удосконаленню знань, умінь і навичок...» (Е. Стародубцева) [7, 77].

В перекладі з англійської кейс – випадок, кейс – стаді – повчальний випадок. Класичним є визначення поняття «кейс – стаді», як опис ситуації, яка реально існувала. Кейс –стаді, за визначенням вчених (Ш. Бобохужаев, З. Юлдашев), це «сукупність умов та обов'язків, що описують конкретні, реальні обставини на даному етапі» [1, 13]. Кейс, це завжди моделювання життєвої ситуації. Як інтерактивний, метод «кейс – стаді» може застосовуватися при: закріпленні знань та умінь, що були отримані на попередніх заняттях; розвитку навичок аналізу та критичного мислення; зв'язку теорії та практики.

Використання кейс-метода в учбовому процесі, за І. Гладкіх, дозволяє розвивати у студентів аналітичні, дослідницькі, комунікативні навички. Розглянемо детальніше особливості формування умінь і навичок виразного мовлення засобами «кейс-стаді». Аналітичні навички передбачають вміння класифікувати, виокремлювати корисну та несуттєву інформацію, аналізувати її. Практичні навички дозволяють використовувати отримані знання на практиці. Творчі навички – можливість прийняття альтернативних, креативних та нестандартних рішень. Комунікативні навички – вміння вести дискусію, використовувати наочний матеріал, мульті-медіа засоби, відстоювати власну точку зору. Соціальні навички- оцінка поведінки людини, вміння слухати співрозмовника, підтримувати дискусію, аргументувати свою точку зору. Навички самоаналізу (аналіз моральних та етичних проблем спілкування).

Узагальнюючи наукові розвідки щодо доцільності використання методу кейс – стаді, (О. Куцевол, Е. Стародубцева тощо) зважимо основні з них: недостатня дослідженість у вітчизняній методичній практиці; відсутність у викладачів вищої школи досвіду з проведення кейсів та небажання використовувати їх в навчальному процесі; відсутність методичних посібників із готовими кейсами, що необхідні задля розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів.

Перевага кейс-метода відносно традиційних, що застосовуються у навчальному процесі, є незаперечною. Розглянемо основні з них: 1. Кейс- метод дозволяє зацікавити студентів процесом навчання. 2. Формує сталий інтерес до конкретної навчальної дисципліни. 3. Сприяє активному засвоєнню знань та навичок [3]. Вченими пропонуються такі типологічні групи кейсів. З –поміж них: 1. Структурований кейс. Основні характеристики – мінімум інформації, оптимальне рішення. 2. Великий неструктурований кейс (40-50 сторінок). Основними характеристиками цих кейсів є: велика кількість детальної інформації; наявність умов, що передують прийняттю рішення; виокремлення зайвих та необхідних умов для прийняття адекватного рішення. 3. Творчий кейс. При роботі з такими кейсами виконавець має пропонувати нові етапи рішення традиційної проблеми (Л. Струцька). Метод кейс- стаді націлений на створення ситуації успіху. Кейс-стаді, за Е. Стародубцевою, передбачає «...активізацію мовленнєвої діяльності студентів,...формує постійну позитивну мотивацію, сприяє підвищенню пізнавальної активності...» [7, 80]. Перевагою методу кейс стаді над іншими сприяє потенціал у формуванні комунікативних умінь і навичок, без яких процес розвитку увиразнення мовлення фактично блокований. Наближення ситуації навчання майбутніх вихователів до реальної художньо-мовленнєвої діяльності прискорює процес розвитку увиразнення їхнього мовлення, сприяє системності знань, підвищує дієвість вертикальної інтеграції навчального процесу. Доцільними у мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців є кейси, що представлені у вигляді відеозапису (О. Куцевол). На думку автора відео кейси сприяють мобільності, ефективності вирішення студентом навчальних ситуацій, спонукають до прийняття власного вирішення поставленої проблеми. Так наприклад відео кейс з курсу «Культура мовлення та виразне читання» з теми « Спілкування як воно є: проблеми. Шляхи вирішення». Студентам пропонується на початку практичного заняття переглянути відео-кейс головними героями якого є підлітки, що не вміють спілкуватися один з одним, проте вдало роблять це по мобільному телефону. Після перегляду відео-кейсу тривалістю в 3 хвилини, викладач пропонує на обговорення такі

проблемні питання: Які проблеми спілкування ви помітили у героїв сюжету? Ваша думка з приводу виникнення такої ситуації? Чи можлива така ситуація в дошкільному навчальному закладі? Чи траплялася така ситуація з вами? Які шляхи вирішення цієї проблеми? Наслідки проблеми невміння організувати процес спілкування вихователя і дошкільника?

З поміж основних переваг відео –кейсів вченими визначаються: фіксованість ситуації, що дає змогу багаторазового перегляду; синхронність в аналізі запропонованої ситуації; можливість використання відео-кейсів у самостійній та навчально-дослідній роботі студентів (О. Куцевол) [5, 274]. Погоджуємося з думкою автора щодо позитивного впливу відео-кейсів на розвиток професійно-педагогічного мислення майбутніх фахівців.

За способом отримання інформації виокремлюють: польові – засновані на фактах реального життя; кресельні (спекулятивні) – в основі придумані автором ситуації. За об'ємом : американські (довготривалі) та західно-європейські (короткотривалі). За метою: ілюстративні та учбові [2].

Своєрідну класифікацію кейсів пропонує Ш. Бобохужаєв. Вчений класифікує кейси за такими ознаками: 1. За ступенем новизни ситуації та методам, що застосовуються; 2. За етапами прийняття рішення, для обробки яких застосовуються конкретні ситуації. 3. За ієрархічними рівнями прийняття рішень (конкретна ситуація розглядається та оцінюється по – різному керівниками різного рівня). 4. За спеціалізацією (однакова ситуація може розглядатися з позицій різних спеціальностей по – різному). 5. За способом проведення занять (рольова гра, розбір пошти) [1].

Підготовка кожного кейса передбачає низку етапів. Розглянемо більш детально структуру кожного етапу з підготовки кейс – стаді. Підготовчий етап включає в себе: пошук першочергових умов; встановлення першого контакту (визначення основних проблем, питань); збирання інформації щодо конкретної проблеми, питання. Власне процес складання кейсу передбачає: розробку ідеї майбутнього кейса; напрацювання кейса ; аналіз ключових моментів кейса; відповідність тексту щодо основної ідеї кейса; відпрацювання стильових ознак кейса. Прикінцевий етап: отримання дозволу на публікацію кейса; публікація кейса [1, 36].

Загальний порядок складання кейсу складається з таких елементів: Вступ; Загальні знання чи інформація про предмет чи установу; Опис проблеми; Заключення; Додаток.

Обов'язковими складовими кейсу є такі: Назва кейсу; Опис основної ідеї кейсу (обзор кейсу); Мета кейсу (чого навчає); Місце кейса в учбовому плані (для самостійного планування навчального процесу); Формулювання проблеми та план вивчення матеріалів кейса; Поетапне завдання для виконання; Питання для обговорення; Вимоги до оформлення результатів роботи з кейсом; Опис ситуації; Довідкові матеріали; Посилання на додаткові інформаційні ресурси (для самостійного вивчення);

З-поміж окреслених, готуються ще й додаткові (розраховані на дистанційне навчання): Дата написання кейса; Дозвіл на публікацію та використання інформації у кейсі (у навчальному процесі); Опис цільової групи (рівень підготовки того, хто навчається; Аналіз проблеми та логіка розмірковувань; Відповіді на питання для обговорення; Епілог; Коментар (досвід використання кейсу); Посилання на додаткові інформаційні ресурси (для самостійної підготовки тьютерів). Окрім текстового матеріалу в кейс- стаді використовують також нетекстовий матеріал: Наочні додатки (схеми, графіки, таблиці, фотографії); Слайдовий супровід дискусії; Аудіо та відеоматеріали; Комп'ютерна стимуляція [1, 42-44].

Згідно мети дослідження нами було розроблено кейси з курсу «Культура мовлення та виразне читання». Наводимо орієнтовні теми кейсів з курсу «Культура мовлення та виразне читання». Кейси до розділу «Теоретичні засади виразного читання»: Тема 1. «Що таке виразне читання?» Тема 2. «Основні ознаки виразного читання». Тема 3. «Світ виразного читання». Тема 4. «Очами нащадків». Тема 5. «Мистецтво спілкування». Тема 6. «Паттерна – колекція станів людини».

Наприклад case study з теми «Що таке виразне читання?» (Розробник Ю. А. Руденко).

Опис кейс – стаді.

Дата складання: 8 лютого 2005 року.

Джерело: Баженов Н. М. Выразительное чтение. – М., 1960 р. – 213 с.

Загальна інформація.

Перші публічні виступи читців перед широкою аудиторією відбулись в Москві на початку 40-х років 19 століття. З другої половини XIX століття мистецтво виразного читання отримало розповсюдження та суспільний вплив. Як приклад – виступи Н. Г. Чернишевського, Н. А. Некрасова, М. Є. Салтикова–Щедрина, Т. Г. Шевченка перед публікою. Засновником жанру «Живописне розповідання» вважається І. Ф. Горбунов. протягом багатьох років на сцені театру виступає М. Н. Єрмолова.

К. Станіславський писав: «Я хочу саме такого простого, благородного мовлення. Я відчуваю в ньому справжню музичність, витриманий, різноманітний ритм, спокійний внутрішній малюнок думок та почуттів».

Творчі принципи К. Станіславського отримали практичне застосування на літературній естраді у виступах видатних акторів-читців. Мистецтво читця набуває розповсюдження. З плином часу сольне читання викреслює колективну декламацію з практики естрадного виконання. Як самостійний вид мистецтва, художнє читання розвивається як майстерність публічного виконання читцем літературних творів.

Відносно мистецтва слова застосовуються такі терміни: виразне читання; художнє читання; декламація. Перший термін вказує на психологічну експресивність читання, що є неможливою поза технічною майстерністю; другий підкреслює, що ми маємо справу з мистецтвом слова; третій (декламація), різниться від попередніх можливістю утворення похідних слів (декламувати, декламатор, декламаційний).

Застосування слова «декламація» як загального терміну в першому значенні є доцільним. Таким чином, всі три найменування – виразне читання, художнє читання і декламація вважаємо рівноцінними, без специфіки додаткового значення.

Процес застосування умінь і навичок виразного читання.

Виразне мовлення та читання вихователя має велике виховне значення для дітей дошкільного віку. розвиток увиразнення мовлення необхідний всім випускникам педагогічних ВИШів дошкільних факультетів. Але останнім часом скарги на те, що переважна більшість вихователів не володіє засобами виразності, вміннями та навичками виразного читання, не перестають з'являтися на шпальтах періодичних видань.

З вищесказаного можемо дійти висновку, що процес розвитку увиразнення мовлення має бути закладеним в системі вузівської підготовки з метою удосконалення якісної підготовки майбутніх вихователів до роботи з художніми творами в умовах дошкільних навчальних закладів. Вихователь перед тим, як вивчати літературний твір з дошкільниками, повинен досконало підготовуватися до читання тих уривків, що можуть зацікавити слухачів, для того щоб після прочитання твору у дітей виникло бажання переповідати його або вивчити напам'ять. Саме в цьому і полягає значення виразного читання. На жаль, дехто з вихователів задовольняється лише загальним розбором літературного твору, але не вміє зацікавити своїх вихованців красою живого прочитаного (усного) слова.

Наведемо приклади з життя. Вихователь прочитав в середній групі дошкільного закладу українську народну казку «Рукавичка». Під час читання вихователь використовував всі мовні засоби виразності (інтонація, паузи, наголос, дикція, застосування лексичних засобів виразності тощо). Діти полюбили героїв казки. Потім спільно з групою дітей вихователь організувала гру- драматизацію за змістом казкового тексту. Вищесказане підтверджує роль виразного читання та мовлення у вихованні дітей дошкільного віку.

Висновки та перспектива подальшого дослідження з проблеми. Доцільним вбачаємо розробку кейсів зі спецкурсу «Риторика та основи виразного читання» та їх активне впровадження в процесі розвитку увиразнення мовлення майбутніх вихователів. Передбачається розробка 33 універсальних кейсів, що мають за мету опанування студентами технікою мовлення та особливостей її застосування в умовах дошкільних закладів освіти.

Література:

1. Бобохуджаєв Ш. И., Юлдашев З. Ю. Инновационные методы обучения: особенности кейс –стади метода обучения и пути его практического использования. / Ш. И. Бобохужаев, З. Ю. Юлдашев. – Ташкент, 2006. – 88 с.

2. Бронник Л. В. Самоорганизация концепта в дискурсе: кейс-стади / Лариса Васильевна Бронник // teoria-practica.ru/-1-2011/filologiya/bronnik.pdf

3. Гладких И. В. Методические рекомендации по разработке учебных кейсов. / И.В.Гладких – СПб, 2004.
4. Гордин В. Е., Коротеева О. С. Использование кейс-метода в производственной и преддипломной практике студентов
5. Куцевол О. М. Методика викладання української літератури (креативно-інноваційна стратегія) : Монографія. –К. : Освіта України, 2011. – 464 с.
6. Панфилова А. П., Громова Л. А. Основы менеджмента. Полное руководство по кейс-технологиям [Текст] / А. П. Панфилова. – СПб. : Питер, 2004. – 240 с.
7. Стародубцева Е. А. Использование метода кейс-стади в рамках профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов экономических специальностей / Е. А. Стародубцева // Вісник ЛНУ імені Т. Шевченка № 20 (231). – Ч 111. – Л., 2011. –С. 77-83.
8. Стародубцева Е. А. Кейс-стади как современный метод профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов и аспирантов экономических специальностей / Е. А. Стародубцева // режим доступа в мережі Інтернет: www.e-magazine.meli.ru/Vipusk_18/252_v18_Starodubtceva.doc.
9. Усова А. В., Бобров А. А. Формирование у учащихся учебных учений. / А. В. Усова, А. А. Бобров // –М. : Знание, 1987. - 80 с.

В статье освещаются вопросы необходимости применения метода «кейс-стади» в процессе обогащения речи будущих воспитателей. Автор рассматриваются сущность традиционной и интерактивной системы обучения в высшей школе. В статье анализируются преимущества и недостатки метода «кейс – стади» на современном этапе.

Ключевые слова: кейс-стади, модель обучения, конкретные учебные ситуации, умения, навыки, выразительное чтение, обогащение речи, будущие воспитатели.